

Sprawozdanie z konferencji naukowej *Edukacja dzieci i młodzieży w środowiskach zróżnicowanych kulturowo, Czeski Cieszyn i Ustroń, 14-16 października 2013 roku*

Konferencja odbyła się w dniach 14-16 października w Czeskim Cieszynie i Ustroń. Organizatorami były Zakład Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań oraz Zakład Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej Uniwersytetu Śląskiego, a także Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, a współorganizatorami: Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej oraz Centrum Pedagogiczne dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego w Czeskim Cieszynie.

Była to już XVIII sesja naukowa poświęcona zagadnieniom edukacji wielo- i międzykulturowej, organizowana przez cieszyński ośrodek akademicki. Stanowiła kontynuację rozważań podejmowanych na poprzednich konferencjach. Tym razem tematem głównym dyskusji były zagadnienia dotyczące edukacji dzieci i młodzieży w środowiskach zróżnicowanych kulturowo, a w szczególności teoretyczne konteksty pedagogiki międzykulturowej i problemy praktyki oświatowej.

Otwarcie konferencji odbyło się 14 października o godzinie 10 w Auli Gimnazjum z Polskim Językiem Nauczania w Czeskim Cieszynie. Uczestników powitali: mgr Andrzej Bizoń – Dyrektor Gimnazjum z Polskim Językiem Nauczania w Czeskim Cieszynie, prof. zw. dr hab. Tadeusz Lewowicki – Przewodniczący Komitetu Naukowego i Organizacyjnego Konferencji oraz dr hab. prof. UŚ Zenon Gajdzica – Dziekan Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie.

Niespodzianką dla uczestników konferencji były dwa wystąpienia uczniów gimnazjum – laureatów konkursu recytatorskiego na temat, czym jest dla nich – młodych ludzi – patriotyzm współcześnie. Następnie młodzieżowa kapela góralska „Zorómbek”, pod kierownictwem artystycznym dra Leszka Kaliny, dała koncert góralskiego folkloru pieśniowego regionu Beskidu Cieszyńskiego. Kapela, której członkami są uczniowie Polskiego Gimnazjum w Czeskim Cieszynie, grała i śpiewała repertuar bez stylizacji artystycznych, w oryginalnych strojach. Przedstawiając kapele, kierownik pochwalił się jej szczytną działalnością na rzecz dzieci z polskich szkół na Zaolziu – organizując na ich rzecz koncerty wychowawcze i edukując z etnografii.

Wystąpienia młodzieży były praktycznym nawiązaniem do tematu konferencji, przykładem ciekawych i wysoko ocenianych możliwości edukacyjnych na rzecz ucznia na pograniczu kilku kultur i narodów.

Obrady w trakcie konferencji toczyły się w czterech sesjach. Sesja pierwsza zatytułowana została *Szkoła w środowisku zróżnicowanym kulturowo* i odbyła się w auli Gimnazjum z Polskim Językiem Nauczania w Czeskim Cieszynie. Przewodniczyli jej prof. zw. dr hab. Zenon Jasiński oraz dr hab. prof. UwB Mirosław Sobecki.

Wystąpieniem wprowadzającym była prezentacja mgr Marty Kmet i mgr Barbary Kubiczek z Centrum Pedagogicznego dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego w Czeskim Cieszynie pod tytułem *Wspieranie nauczycieli w środowisku mniejszościowym na przykładzie działalności Centrum Pedagogicznego dla Szkolnictwa Narodowościowego w Czeskim Cieszynie*. Autorki prezentowały podręczniki dla dzieci i młodzieży z edukacji regionalnej, wyniki projektów realizowane przez Centrum oraz najnowszą, godną uwagi platformę edukacyjną i karty pracy *Razem z Mieszkiem i Dąbrówką*. Warto podkreślić, że platforma edukacyjna jest pomocą dydaktyczną dla uczniów klas 4-5 szkół podstawowych z polskim językiem nauczania w Republice Czeskiej. Zawiera ona 40 zakresów tematycznych z historii polskiej i czeskiej dobranych w taki sposób, aby rozwijały krytyczne myślenie o historii swojego narodu oraz wielowiekowego sąsiedzkiego współistnienia Polaków i Czechów¹.

W sesji pierwszej referat, *Udział szkoły z polskim językiem nauczania w kształtowaniu poczucia tożsamości uczniów*, wygłosiła również dr Barbara Grabowska z Uniwersytetu Śląskiego. Autorka zwróciła uwagę na szczególną rolę szkoły z polskim językiem nauczania w życiu uczniów i całych mniejszości narodowych. Przedstawiła wyniki badań, które potwierdziły sformułowaną hipotezę – edukacja szkolna wyposaża uczniów w wiedzę i kompetencje do równoległego funkcjonowania w dwóch kulturach. Szkoły przekazują wiedzę o historii, kulturze kraju zamieszkania, innych krajów europejskich, ale także o Polsce. Ciekawe okazało się, że jednak uczniowie z Białorusi i z Ukrainy odczuwają niedosyt wiedzy o kulturze polskiej, natomiast dla ich rówieśników z Zaolzia jest jej w sam raz. Chociaż to właśnie oni uznali, że podstawowym źródłem wiedzy o historii i kulturze polskiej jest właśnie szkoła. Uczniowie z Czeskiego Cieszyna i z okolic mają Polskę i kulturę polską na wyciągnięcie ręki. Szkoła na omawianych pograniczach pomaga zachować tradycje polskie, sprzyja integracji.

Po przerwie, w części dalszej pierwszej sesji, pracownicy naukowemu Uniwersytetu Śląskiego: dr hab. prof. UŚ Ewa Ogrodzka-Mazur, dr Anna Gajdzica, dr Urszula Klajmon-Lech, mgr Alicja Hruzd-Matuszczyk, dr Gabriela Piechaczek-Ogierman oraz dr Aniela Różańska, zaprezentowali wyniki projektu badawczego *Edukacja dzieci w polskich szkołach na obczyźnie: strategie kulturalizacyjne – zachowania tożsamościowe – dystans kulturowy*.

Dalszą częścią spotkania konferencyjnego była popołudniowa wyjazdowa sesja plenarna. Uczestnicy zwiedzali Żwirówko – miejsce tragicznej śmierci polskich pilotów – Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury, a także Muzeum Pamięci w Cierlicku Górnym.

Atrakcją popołudnia było także samo miejsce obiadu – restauracja „Jaškovská krčma” w Górnym Cierlicku, najstarsza karczma na Śląsku, z 1263 roku, oraz wizyta w Szkole Podstawowej i Przedszkolu z Polskim Językiem Nauczania im. Żwirki i Wigury w Cierlicku, gdzie efekty pracy nauczycieli, rodziców i uczniów omówiła mgr Barbara Smugała – dyrektor szkoły i jednocześnie przewodnicząca Towarzystwa Nauczycieli Polskich w Republice Czeskiej.

Uroczysta kolacja odbyła się w Ustroniu w miejscu zakwaterowania uczestników konferencji (hotelu „Jaskółka”).

¹ www.pctesin.cz/platforma_educacyjna/index.html

Drugiego dnia konferencji odbyła się sesja druga – *Szkoła i praca nauczyciela w warunkach wielokulturowości*, której przewodniczyli dr hab. prof. SGGW Krystyna M. Błęszyńska oraz dr hab. prof. WSB Marek Walancik.

Dyskusje toczyły się wokół tematyki poruszonej w referatach. Ważnym, o historycznym podłożu, wystąpieniem był referat dr Iwony Pugacewicz *Jak najlepiej kształcić polskiego emigranta? O dylematach programowych i ich praktycznych rozwiązaniach w I połowie XIX w.* Autorka ukazała najciekawsze pomysły i rozwiązania pedagogiczne polskich szkół w Paryżu dotyczące edukacji dzieci polskich uchodźców, w których celem było zachowanie tożsamości narodowej.

Z kolei dr Jolanta Muszyńska w swoim wystąpieniu *Nauczyciel – lider lokalny. Doświadczenia pracy w środowisku zróżnicowanym kulturowo* zaprezentowała działania nauczycieli i lokalnych działaczy na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego grup zróżnicowanych kulturowo. Swoje badania prowadziła na terenie północno-wschodniego pogranicza Polski, obszarze Podlasia.

Sesję trzecią – *Edukacja szkolna uczniów w środowisku zróżnicowanym kulturowo*, koordynowali prof. zw. dr hab. Zenon Jasiński oraz doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc. Warto przytoczyć tu wystąpienie dr hab. prof. UwB Mirosława Sobeckiego *Kompetencje do komunikacji międzykulturowej uczniów szkół średnich w środowiskach mieszanych kulturowo*. Autor zaprezentował wyniki badań prowadzonych w latach 2009-2012 na Uniwersytecie w Białymstoku, które dotyczyły kompetencji do komunikacji międzykulturowej uczniów i studentów. Profesor zaprezentował uwarunkowania kompetencji oraz przedstawił model zbudowany w odniesieniu do uczniów szkół funkcjonujących w środowiskach mieszanych kulturowo.

Dr Marta Krasuska-Betiuk w referacie *Edukacja polonistyczna dzieci w Polsce i poza jej granicami-miejsca wspólne* zwróciła uwagę jak doświadczenie międzykulturowości determinuje określone działania edukacyjne i wpływa na filozofię językowego kształcenia w kraju i poza jego granicami. Interesowały ją relacje pomiędzy dydaktyką języka ojczystego realizowaną w Polsce i poza jej granicami, szukanie „miejsc wspólnych”, doświadczenia nauczycieli pracujących w kraju i na świecie.

W trzech następnych referatach pojawił się temat ucznia romskiego w nieromskiej rzeczywistości (dr Artur Paszko, *Romski uczeń w polskiej szkole*; Doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, *Edukace romských dětí z hlediska pedagogického a andragogického* i dr Łukasz Kwadrans, *Edukacja w warunkach wielokulturowości. Wnioski dla diagnozy specjalnych potrzeb uczniów dwujęzycznych i dwukulturowych na przykładzie Romów*). Autor ostatniego wymienionego referatu, opierając się na badaniach własnych, podjął próbę opisu obecnej sytuacji funkcjonowania dziecka romskiego w systemie edukacji, a także podał postulaty właściwej diagnozy dla szkół i poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Sesji ostatniej – czwartej, zatytułowanej *Edukacja międzykulturowa – problemy, praktyczne rozwiązania*, przewodniczyli prof. zw. dr hab. Halina Rusek i dr hab. prof. UwB Mirosław Sobecki.

Warto tu pokreślić wagę wystąpienia dra Przemysława Grzybowskiego – *Literackie spotkania z Innymi. Przegląd lektur do edukacji międzykulturowej dzieci i młodzieży*, ze względu na walor praktyczny, jakim było dosłowne pokazanie wielu lektur, które można wykorzystać w edukacji międzykulturowej adresowanej do dzieci i młodzieży. Autor przedstawił ich analizę pod kątem przydatności do wykorzystania w szkole i w domu.

Obszar do dyskusji zaproponowała dr Dorota Misiejuk, pytając samym tytułem komunikatu o *Komunikacyjne uwarunkowania konstruowania wspólnoty edukacyjnej na pograniczu*.

Na zakończenie sesji czwartej dr Anna Józefowicz omówiła *Inicjatywy społeczne na rzecz dzieci i młodzieży w zakresie rozszerzania rozumienia kultury i sztuki ludowej na przykładzie wybranych gmin wiejskich na Podlasiu*. Autorka przedstawiła przykłady dobrych praktyk – działań o charakterze promocji zanikającej kultury ludowej, przykłady owocnej współpracy pomiędzy twórcami ludowymi i przedstawicielami lokalnych samorządów, placówek kulturalno-oświatowych i organizacji pozarządowych na rzecz dzieci i młodzieży.

Konferencje podsumował i zakończył prof. zw. dr hab. Tadeusz Lewowicki, przewodniczący Komitetu Naukowego i Organizacyjnego Konferencji.

Po zakończeniu konferencji odbyło się zebranie walne Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej (SWEM), gdzie między innymi do stowarzyszenia przyjęci zostali nowi członkowie.

Jeszcze tego wieczora, o godzinie 18, uczestnicy konferencji wysłuchali koncertu uczniów Państwowej Szkoły Muzycznej im. I. Paderewskiego w Cieszynie, który zagrali: dwie uczennice klasy fletu poprzecznego oraz uczeń klasy perkusji. Zaaranżowane przez uczniów znane filmowe szlagiery potrafiły wzruszyć, ale i spowodować uśmiech, toteż bisów było aż cztery.

Pożegnanie uczestników konferencji nastąpiło z rana dnia 16 października.

Ogółem w konferencji wzięło udział około 40 osób z 8 krajowych ośrodków naukowych (przedstawiciele SGGW w Warszawie, Uniwersytetu Warszawskiego, Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Śląskiego, Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) oraz jednego zagranicznego (Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně), jak też przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w Krakowie i przedstawiciele kadry pedagogicznej Gimnazjum z Polskim Językiem Nauczania w Czeskim Cieszynie.

W trakcie trwania obrad konferencji postawionych pozostało wiele pytań kluczowych dla obecnej polityki integracji społecznej. Dyskutowano o modelach szkoły w środowiskach zróżnicowanych kulturowo, o równości szans uczniów, jak też o możliwościach i przeszkodach pracy nauczyciela w warunkach wielokulturowości.

Anna Józefowicz
Uniwersytet w Białymstoku